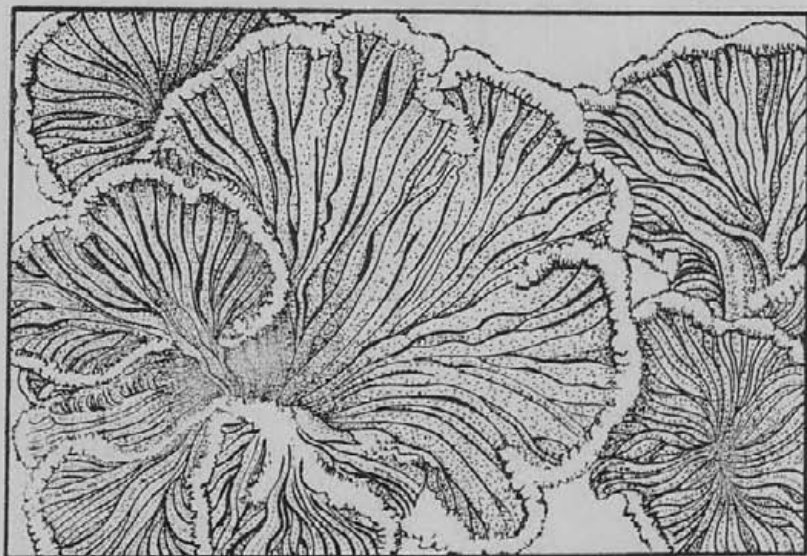

MYKOLOGICKÉ

LISTY

15

INFORMAČNÍ ORGÁN ČS. VĚDECKÉ SPOLEČNOSTI PRO MYKOLOGII PŘI ČSAV
PRAHA, 1984

Teoretické a praktické otázky v mykologii

DVA VELKÉ OBJEVY SOUČASNÉ MYKOLOGIE

Zdeněk P o u z a r

!když se blíží konec našeho století a začínáme se ohlížet zpět, přesto nám mykologie stále nabízí nové důležité objevy, které posunují vpřed současné poznání.

V taxonomii hub může sice skutečně významným objevem být i zjištění nějakého nového význačného druhu nebo rodu, nicméně objektivně vzato lze za velký a vynikající objev považovat spíše odhalení určitého obecného principu, který by dal klasifikaci, ať již na úrovni druhů nebo vyšších systematických jednotek, nový impuls, směrnicí, která by mohla být použita při výstavbě systému. Dva takové současné objevy byly nyní učiněny a čtenářům o nich chceme stručně poreferovat.

Prvý mezidruhový hybrid u velkých hub

Mohli bychom vypočítat řadu převratných podnětů v mykologické taxonomii, ale asi nejdůležitějším bylo zjištění sexuality u vyšších hub před více jak 65 lety /Bensaude 1917, Kniep 1918 a rozvinuto později zejména Vandendriesem a Quintanilhou ve dvacátých a třicátých letech/. Na tomto podkladě bylo pak založeno studium sterilitních bariér Quintanilhou a soustavně rozvinuto školou kanadskou/Mounce, Macrae, Nobles/ a severskou/M.Lange, J.Eriksson/. Nicméně nejdále po experimentální stránce dotáhli poznatky o sterilitních bariérách prof. J. Poidin a dr. P. Lanquetinová z Lyonu v pracích z posledních dvaceti let. Využili mimo jiné i poznatku již delší dobu známého a to že do konidií u mnoha stopkovýtrusých hub se dostávají jádra po jednom a nikoli dikaryony a že konidií lze tedy využít k získání primárního mycelia, které obsahuje jádra jen jednoho párovacího typu. To rozsáhle aplikovali při studiu inkompatibility/sterilitních bariér/mezi druhy. V celém svém díle potvrdili to, co již víme z mnoha prací z celého světa, že totiž mezi dobrými druhy je sterilitní bariéra, kterou lze velmi úspěšně použít jako kritéria pro posouzení druhové hodnoty, což se nyní již běžně uznává.

Nejzávažnější objev však ohlásili v únorovém čísle časopisu *Cryptogamie-Mycologie*/P. Lanquetin et J. Boidin, 4/4:375-402, 1984/. Zjistili totiž, že dva druhy, výtečně morfologicky charakterizované, a to *Dichostereum durum*/Bourd. et Galz./Pil. a *D. sordulentum* /Cooke et Masee/Boid. et Lanquet., z nichž první roste v

Evropě/znám spíše pod jménem *Vararia dura* nebo *Asterostromella dura*/ a druhý v Sev.Americe, se za experimentálních podmínek mohou křížit a vytvářet intermediární hybridy. Tento hybrid byl autory pozorován většinou v podobě sekundárního/dikaryontního/mycelia a konidioforů s konidiemi, plodnice se podařilo dosud získat pouze z jediného křížení. Hybrid pak vykazoval intermediaritu zejména ve tvaru dichohyfidii/parafýz/. Primární/monokaryontní/mycelia, získaná z klíčení bazidiospor hybridy, vykazovala i odchylnosti v chování, které nejsou u rodičovských druhů známy.

I když v minulosti byla výjimečně získána mezidruhová mycelia u některých bazidiomycetů, až dosud se je nepodařilo přimět k vytvoření plodnice. Hybrid Lanquetinové a Boidina je tedy vůbec první případ zjištění mezidruhového křížence v podobě plodnice u velkých hub.

Z taxonomického hlediska známe nyní u velkých hub čtyři základní možnosti interfertility: 1.hranice mezi intersterilními rasami je pod úrovní morfologicky rozeznatelných druhů/*Conocybe*, *Heterobasidion* aj./, 2.hranice prochází úrovní morfologicky definovatelných druhů /je s ní totožná/-většina známých případů/typicky např.u rodu *Peniophora*, *Coprinus* aj./, 3.jde o částečnou intersterilitu u nově se vytvářejících druhů/*Pleurotus eryngii*/, 4.vzácný případ možnosti vzniku mezidruhového hybridy poprvé popsany nyní Lanquetinovou a Boidinem u rodu *Dichostereum*.

Zdá se, že druhy *Dichostereum durum* a *D.sordulentum* se udržují v podobě druhů jakožto morfologicky rozdílné entity právě onou geografickou bariérou, jejíž případná neexistence by teoreticky mohla přinést smazání morfologických rozdílů v procesu rozsáhlejší přirozené hybridizace, k čemuž ovšem za dnešních geografických poměrů nemůže dojít.

Z případu hybridizace u rodu *Dichostereum* možno uzavřít, že u hub již nelze nadále odmítat mezidruhové hybridizace a že neplatí všeobecné téze "dobré druhy se nikdy nekříží". Musíme nyní připustit, že snad některé intermediární typy vznikly hybridizací, jak na to poukázal v našem časopisu nedávno Nečásek/Mykol.Listy 5:2-4, 1981/. I když máme tedy prvního prokazatelného mezidruhového hybridy u velkých hub, neznamena to, že hybridizace je zde masovým zjevem. Všechny dosavadní výsledky z různých skupin stopkovýtrosných hub naznačují, že je to jev spíše vzácný a že hybridizace, pokud se v procesu speciace/vzniku druhů/vůbec uplatňuje, pak skutečně jen velmi okrajově. Nutno důrazně upozornit, že o možnosti mezidruhové hybridizace bychom v taxonomii velkých hub mohli uvažovat jen u těch skupin, kde experimentální práce zjistila skutečnosti, které takové řešení umožňují. Tam, kde chybí nezbytný pokusný a teoretický základ, tam musíme se značnou dávkou zdrženlivosti ustoupit od spekulativního přístupu a nebrat možnost hybridizace prozatím v úvahu.

Z obecně taxonomického a i biologického pohledu lze uzavřít, že jsme tedy v mykologii postaveni před tutéž situaci jako v ostatních skupinách organizmů, jako jsou rostliny nebo živočišné. Houby se tedy nikterak nevyvíjejí z obecných zákonitostí organického světa, i když v určitých proporcích vykazují řadu zvláštností, ke kterým musíme nutně přihlížet.

Kvasinkovité stádium u lupenaté houby

Jiným neobyčejně závažným objevem soudobé mykologie je zjištění kvasinkovitého stádia u lupenaté houby rovetky pýchavkovité - *Nyctalis lycoperdioides*/Bull./Ditm. = *Asterophora lycoperdioides*/Bull./Ditm. - autory H.J. Jahrmannem a H. Prillingerem /Zeitschr. Mykol. 49:195-235, 1983/. Tito autoři ve velmi detailní experimentální práci provedli nejen důkaz kvasinkovitého stádia této houby při kultivaci z plodnic, ale provedli i zpětný pokus, při němž z příslušného kvasinkovitého stádia dostali opět plodnice rovetky.

Kvasinkovitá stádia u hub se pokládala za znak značné primitivnosti a starobylosti té které skupiny a pokud se vyskytovala u stopkovýtrosých hub, tak se v některých případech vykládala jako známka jejich příslušnosti k bazálním skupinám, kde rozlišování bazidiomycetů a askomycetů není ještě oprávněné/např. von Arx při hodnocení kvasinkovitého stádia rodu *Exobasidium*/. Nicméně již od Brefelda/1888/ je známo a Bandoni/1963/ to potvrdil, že i u dosti vysoce organizovaných hub jako jsou rosolovky/Tremellaceae/ se vytvářejí v kulturách kvasinkovitá stádia. Jahrmannovo a Prillingerovo zjištění evidentně kvasinkovitých stádií u tak vysoko v systému stojící, do lupenatých hub zjevně příslušející houby jako je rovetka/*Nyctalis*/, znamená úplný převrat v hodnocení kvasinkovitých stádií u hub. Až do této práce nebylo nikdy kvasinkovité stádium zjištěno u tak pokročilé houby jako je kloboukatý homobazidiomycet. Od této chvíle bude nutno hodnotit význam kvasinkovitých stádií u hub z jiného úhlu než dosud a přikládat jim jiný význam než jak jsme zvykli. Soudím, že z objevu kvasinkovitého stádia u rovetky lze vyvodit, že jeho výskyt u určitého druhu neukazuje na příslušnost k některé systematické skupině, nýbrž naopak, že svědčí pro vzájemnou příbuznost všech hlavních skupin pravých hub - Eumycetes, tedy na jednotnou povahu velké většiny hub.

Mimo vlastní objev kvasinkovitého stádia rovetky se Jahrmann a Prillinger pouštějí do dalekosáhlé interpretace svého objevu ve srovnávací morfologii hub a docházejí k závěru, že Pascherem/1931/ definované organizační stupně, založené na morfologické diferenciaci stélky řas, lze aplikovat v modifikované podobě také na houby. Homologizují např. kokální stádium řas s kvasinkovitým stádiem hub. Je to dosti odvážný závěr, ale jeho potvrzení by jistě bylo důležitým argumentem pro jednotu tajnosnubných rostlin a vlastně celého organického světa.

Summary

A brief note reports about two new and important discoveries in the actual mycological research: about the first interspecific hybrid in macromycetes /P. Lanquetin et J. Boidin, 1984/ and about the yeast-state in Agaricales /H.J. Jahrmann et H. Prillinger, 1983/.

Zajímavé druhy naší mykoflóry

PEČÁRKA PILÁTOVA V PRAZE

Svatopluk Š e b e k

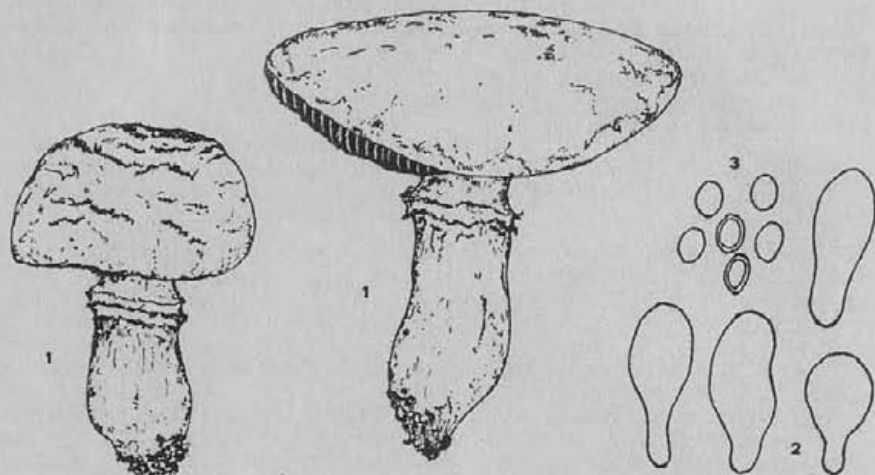
Studium příslušného textu v Pilátově monografii českých druhů žampionů/1951/ o pečárce zápašné/Agaricus xanthoderma Genève/ a bohatá synonymika a variabilita tohoto taxonu dávají tušit, že se pravděpodobně jedná o kolektivní druh z podsečky Xanthodermatae /Sing./ S.Wasser, kam kromě něj řadí Wasser/1980/ ještě pět dalších druhů, rostoucích v Evropě /A.pseudopraticensis [Bohus] S.Wasser, A.phaeolepidotus [Möll.] Möll., A.mölleri S.Wasser/, v Asii a v Americe /A.velenovskii Pil., A.meleagris [J.Schaeff.] Imbach/. Od pečárky zápašné byly již odděleny některé její formy jako autonomní druhy/např. Agaricus xanthoderma Genève var. obscuratus R.Mre. = A.mölleri S.Wasser, Psalliota xanthoderma subsp. meleagris J.Schaeff. = A.placomycetes Peck; Wasser /l.c., p.174/ je přesvědčen, že bude osamostatněna i A.xanthoderma var. lepiotoioides R.Mre/. Podrobné studium plodnic druhu Agaricus xanthoderma s.l. z různých lokalit by jistě vedlo k vyčlenění dalších taxonů různé hodnoty.

Do okruhu tohoto variabilního druhu patří i pečárka Pilátova /Agaricus pilatianus Bohus/, u nás zatím málo známá, popsána v r.1974 /v hodnotě variety v r.1971/ maďarským mykologem Gáborem Bohusem z nálezu v Budapešti z r.1962.

Začátkem července 1983 byla donesena do poradny ČSVM v Praze jedna poněkud zakrslá plodnice houby z okruhu pečárky zápašné, nalezená odb.pracovníci Náprstkova muzea v Praze paní Hanou Múckovou, kterou dr.Zdeněk Pouzar, ČSc. určil jako pečárku Pilátovu /Agaricus pilatianus Bohus/. Jak jsem sám ohledáním nálezu na místě zjistil vyrostla tato houba v poněkud kuriózním prostředí: v průjezdu budovy Náprstkova muzea /dům "U Halánků" na Betlémském náměstí 1, a sice v místě rozhraní kamenné dlažby a upatí klenby průjezdu ze silně vápenné omítky. Asi po měsíci /začátkem srpna 1983/ vyrostla na tomtéž místě ještě další plodnice. Exsikáty obou byly uloženy v herbáři Národního muzea /PRM/ v Praze. Je to první doložený nález pečárky Pilátovy /A.pilatianus Bohus/ z našeho území.

Protože nalezené plodnice vyrostly v době sucha, takže svým tvarem a velikostí neodpovídaly normálu a nebylo podle nich možno provést ani popis ani kresbu, připojuji pro zájemce o tuto houbu překlad originálního popisu a klíč k určování druhů skupiny Xanthodermatae/podle Bohuse 1974/.

Agaricus pilatianus Bohus, Ann.Hist.-nat.Mus.Nat.Hung.66:78, 1974. /Syn.: Agaricus xanthoderma var.pilatianus Bohus, Ann.Hist.-nat.Mus.Nat.Hung., 63:80, 1971/.

Agaricus pilatianus Bohus ; 1 - dvě plodnice; 2 - cheilocystidy; 3 - výtrusy /podle Bohuse 1974/.

" Klobouk sklenutě rozložený, zprvu poněkud uťatý, 6 - 12 cm v \emptyset , na stinných stanovištích bílý, na ostatních většinou kouřově hnědavý nebo vzácněji hnědavě šedavý /na výslunných místech tmavší/ a jen bělavě nebo krémově skvrnitý, na povrchu vzácně hladký, většinou lehce nebo drsně bradavčité tmavohnědě šupinatý, nezhřídka podélně v šupiny rozpraskaný, v mládí po dotyku chromově žlutý.

Lupeny volné, 3-5 mm šir., na obou koncích ztenčené nebo vzácně poněkud otupené, zpočátku bělavé, později růžové, čokoládově hnědé, vzácně s purpurovým odstínem.

Třeň směrem k bázi postupně ztenčený, kyjovitý, na obou koncích ztenčený nebo válcovitý, 4.5 - 8 cm dl., /15/-20-30 mm široký /ve srovnání s *A. xanthoderma* dosti silnější/, někdy kouřově hnědavý nebo zahnědlý, v čerstvém stavu a za mlada dotykem chromově žlutý, hladký. P r s t e n směrem nahoru připojený, dvojitý, na ostří nezhřídka hnědavý nebo бледě okrový.

Dužnina bílá nebo bělavá, na řezu na bázi třeně a na pokožce chromově žlutá. Vůně/především během vaření/ víceméně karbolová, někdy mírná.

Výtrusy široce vejčité /okrouhle vejčité/ nebo řidčeji vejčité /některé jen elipsoidní/, 5.5-6.7 x 4.3 - 5.0 -/5.3/ μ m. Bazidie tetrasporické, kyjovité, 20-27 x 6-8 μ m. Cheilocystidy kyjovité, nebo široce kyjovité, velikosti podobné bazidiím nebo větší, 22-30 x 11.0 - 13.5 μ m.

Roste především na místech, vystavených vlivům lidské činnosti; na zahradách, v parcích, rumištích, na hřbitovech apod."

Typus nalezen v r. 1962 v Budapešti, později ještě 3x v Budapešti a 4x na jiných maďarských lokalitách.

Od *A. xanthoderma* se *A. pilatianus* liší především menšími a zavalitějšími plodnicemi s poměrně kratším třeněm, pokožkou

klobouku a třeně zbarvující se při poranění žlutooranžově až rezavě, intenzivní fenolovou vůní /zvláště při vaření/, kulovité vejčitémi výtrusy /většinou 4*3 - 5 µm šir./ a místem výskytu.

Bohus/1974/ popsal u pečárky Pilátovy dvě formy:

1/ f. magnus Bohus s kloboukem větším /13-18 cm v ø/ než u typu, v mládí hnědošedým, a

2/ f. silvaticoides Bohus s kloboukem menším /4-7 cm v ø/ než u typu, v mládí celým světle hnědým až šedohnědým, vláknitým, později na bělavém podkladu víceméně hustě vločkovitým až šupina - tým. Obě formy jsou zatím známy jen z Maďarska.

Bohus /1974/ rozděluje evropské druhy z příbuzenstva *A. xanthoderma* do dvou skupin. První tvoří druhy s plodnicemi poměrně menšími, s třenem štíhlým, obyčejně s hlízou, nebo hlízovitě utatým, s vůní mírnou nebo většinou trochu inkoustovou, výtrusy užšími /3-4 - /4*2/ µm/. K této skupině podle něj patří *A. xanthoderma* s. str., *A. phaeolepidotus* a *A. placomyces* a jeho formy. Do druhé skupiny zařazuje druhy podobného tvaru, jejichž třen však není štíhlý a hlízovitý, vůně je většinou intenzivně karbolová /vzácně mírná a u *A. iodasmus jodoformová*/, výtrusy širší /4-5 µm/, většinou krátce vejčité. Do této skupiny zařadil druhy *A. ammophilus*, *A. pseudopratensis*, *A. iodasmus* a *A. pilatianus*.

Připojují Bohusův klíč k jejich určování:

A. Sp. poměrně velké /7-9 x 5-5*5 µm/..... *A. ammophilus* s. Béquet 1967

A. Sp. poměrně menší /5-7 x 3-5*3 µm/

B. Sp. poměrně široké /4-5*3 µm/, krátce vejčité /okrouhle vejčité nebo vejčité, jen vzácně elipsoidní

C. Plodnice velikostí podobné druhu *A. campester*..... *A. pseudopratensis* /Bohus/Bohus

C. Druhy střední velikosti nebo velké

D. Velké, s kl. 12-20 cm v ø

Kl. hnědošedý nebo podobně zbarvený.

E. Vůně slabá, jodoformová *A. iodasmus* Heinem. 1965

E. Vůně silná, karbolová..... *A. pilatianus* Bohus i. magnus Bohus

D. Pl. střední velikosti; kl. 6-12 cm ø, pl. proti *A. xanthoderma* zavalité, třen poměrně silný a nezduřalý, cheilocystidy nejsou vejčité nebo balonovité, ale kyjovité, vůně víceméně intenzivně karbolová, nechutná, nepříjemná *A. pilatianus* Bohus/et f. silvaticoides Bohus/

B. Sp. tenčí /3-4- /4*2/, elipsoidní

C. Kl. od počátku bíký /i na zastíněných místech/. Proti *A. pilatianus*: p. nejsou zavalité, třen štíhlý, většinou s hlízou, cheilocystidy většinou vejčité nebo balonovité, vůně většinou slabá nebo mírná, poněkud inkoustovitá až karbolová, chutné *A. xanthoderma* Génév. s. str.

C. Kl. skořicově hnědé šupinkatý *A. phaeolepidotus* /Möll./ Möll.

C. Kl. s jemně hnědými, šedými nebo černými šupinami..... *A. placomyces* Peck/meleagris J. Schaeff./a jeho formy

Upoznoují naše mykofloristy na zajímavý /a patrně u nás přehlížený/ druh agaricus *pilatianus* Bohus, který se u nás jistě vyskytuje na dalších lokalitách, s tím, že je nutno se více věnovat přesnějšímu určování hub, sbíraných u nás a běžně určovaných jako pečárka zápašná /*Agaricus xanthoderma* s. l./.

Poděkování

Dr. Zdeňku Pozarovi, CSC, děkuji za laskavé určení této houby, za ochotné zapůjčení příslušné literatury ke studiu a za konzultaci tohoto článku.

L i t e r a t u r a

- Bohus G./1971/: Agaricus Studies III.-Ann.Hist.-Natur.Mus.Nat.
Hung.63:77-82.
Bohus G./1974/: Agaricus Studies, IV.- Ann.Hist.-Natur.Mus.Nat.
Hung.66:77-85.
Pilát A./1951/: České druhy žampionů/Agaricus/.-Sborn.Nár.Mus.v
Praze VII.B/1951/No.1,Bot.No.1:1-142,tab.I-XVII.
Wasser S.P./1980/: Flora gríbov Ukrajiny.Agarikovyje gríby.- Nakl.
Naukova dumka,Kijev.

Z u s a m m e n f a s s u n g

Nähere Angaben über den Erstfund von Agaricus pilatianus Bohus in der Tschechoslowakei werden gebracht und durch die Originalbeschreibung dieser Art sowie einen Bestimmungsschlüssel von Agaricus-Arten der Gruppe um Agaricus xanthoderma ergänzt.

NOVÁ LOKALITA OHNIVCE ŠARLATOVÉHO VE STŘEDNÍCH ČECHÁCH

Ladislav H a v e l í k

Sarcoscypha coccinea-ohnivec šarlatový je nápadný, na theciu/vnitřní část apothecia/ živě červeně až karmínově zbarvený operkulátní diskomycet, který vytváří až 8 cm velká kališkovitá apothecia /plodničky/ s krátkou stopkou. Protože se jedná o dřevní makromycet, jsou jeho substrátem na zemi ležící větve listnatých dřevin. Fruktifikuje většinou jen jednou do roka v době mensis germinationis, tj. od konce zimy/v případě

Naše čtenáře upozorňujeme na novou mykologickou literaturu, zařazenou nakladatelstvem ČSAV ACADEMIA do edičního plánu na r.1984:

František Kotlaba:

Zeměpisné rozšíření a ekologie chorošů v Československu
/392 str.-125 obr.-36 kříd.přil.-náklad 1500 výt.- česky-
váz.asi 70.-Kčs/.

Na základě mnohaletých studií zpracovává autor zeměpisné rozšíření a ekologii chorošů v ČSSR. Mnohé chorošovitě houby patří mezi parazity nebo saproparazity, někdy velmi škodící jak na domácích, tak na introdukovaných dřevinách. O každém ze 112 druhů chorošů, které jsou uvedeny pod českými a latinskými jmény i se synonymy, je ve stručnosti řečeno vše nejdůležitější o fenologii, ekologii a rozšíření.

Mirko Svrček, Josef Erhart, Marie Erhartová:

Holubinky

/Ed. Živou přírodou-164 str.-15 obr.-24 kříd.přil.- náklad
15 000 výt. - česky - váz.asi 31.-Kčs/.

Knížka přináší základní informace o rodu *Russula*, zastoupeném v naší přírodě více než 100 druhy, z nichž značná část je podrobně popsána a barevně vyobrazena. Jsou mezi nimi jak holubinky běžně rozšířené, tak i vzácnější. Urcovací klíče zahrnují téměř všechny evropské druhy, uspořádané podle snadno poznatelných znaků.

mírné zimy i během ní/až do jara, kdy fruktifikace s přibýváním teploty, ale hlavně s ubýváním vláhy končí.

Překonávání tak velkých teplotních rozdílů během fruktifikace má na *S.coccinea* takový vliv, že se tvoří vidově značně rozdílná apothecia, a proto lze podle toho dobu fruktifikace rozdělit na dvě růstové fáze. V první fázi růstu, teplotně nepříznivé době, vytváří apothecia zřetelně tenkostěnná, a proto křehká a značně prosvitavá, na excipulu/vnější část apothecia/ málo pyřitá a žlutavě až špinavě okrově zbarvená. V druhé fázi, teplotně výhodnější době růstu, vytváří ta známá a většinou i v literatuře zobrazovaná masivní apothecia s výrazně bílým silně pyřitým excipulem. Uvědomíme-li si, že velikost apothecií je nezávislá na růstové fázi, ale mění se jen podle toho, je-li dostatek či nedostatek vláhy, dostáváme do rukou perfektní klíč k poznání toho, co se dělo na lokalitě během celého fruktifikačního cyklu, a ke sledování této jinak vzácné houbičky, která se jen místy hojněji vyskytuje, a která k naší lítosti v posledních letech ubývá. V minulosti - jak se traduje - prý ve středních Čechách rostla mnohem hojněji, podle popisu J.Velenovského v knize "České houby"/str.874/ dokonce i v Praze. Herbář Národního muzea však mnoho dokladového materiálu pro toto období nemá, jen Hoffmanův sběr z okolí Unhoště z roku 1930. Nejméně známých lokalit je z polabských lužních lesů. Zde byla *Sarcoscypha coccinea* sbírána a dokladována pouze dvakrát. Poprvé ji v r.1946 sbíral S.Šebek u Kovanic nedaleko Nymburka, a druhý sběr je popsán v tomto článku.

Jeden z důvodů, proč *Sarcoscypha coccinea* ubývá, vidím i v tom, že její lokality jsou často poškozovány pro její nápadné zbarvení. Zvláště, když ji spatříme v čerstvě napádaném sněhu, se pro svoji krásu stává terčem tzv. "milovníků přírody". Nebezpečí zničení především u malých lokalit je značné. Stačí doslova posbírat "pár klacků" a lokalita *Sarcoscypha coccinea* nenávratně mizí. Podobný osud také postihl jednu z velkých lokalit v blízkosti hradu Karlštejna, kterou dr.M.Svrček našel a dokladoval v březnu 1958, a na které rok co rok vyrůstalo velké množství plodnic. Dnes je lokalita značně poškozená nevhodným zásahem ochranářů a zřejmě i pracovníků lesní správy, kteří "uklidili les". Byl to pro mě v roce 1982 otřesný zážitek uvidět všechno dřevo, které tu po léta klidně na zemi leželo, pěkně srovnané do úhledných hraniček. Proto je nutné - ať o této houbě píšeme či kdekoliv přednášíme - vždy zdůrazňovat nutnost její ochrany.

Škoda jen, že zákon o ochraně hub je stále jen toužebným přáním mykologů. Tím větší byla moje radost z nalezení nové lokality. Nalezl jsem ji společně se svou manželkou dne 1. března 1980 ve zbytku lužního lesa poblíž obce Kly nedaleko Mělníka. Lokalita je na okraji mělkého příkopu a má svažité terén. Je to místo, kam dopadla koruna mladého topolu s průměrem kmeně cca 30 cm. Je zajímavé, že tento strom, sice již uschlý, ještě v roce 1978 stál. V roce 1979 jsem lokalitu nenavštívil a tak nevím, co se zde dělo. V příštím roce měl únor několik teplých dní a byl velice příznivý, jako např. 23. února, kdy v odpoledních hodinách bylo na slunci takové teplo, že se probudili i motýli. Koncem února se již nacházela celá řada druhů jarních hub. Proto nebylo divu, že 1. března jsme zde našli na souvislé ploše asi 4 m² mnoho plodnic vrcholící právě a začínající druhé růstové fáze. Dle stavu se dalo usuzovat, že

fruktifikace začala před 10 až 16 dny. Šestého března jsem provedl velkou fotodokumentaci. Koncem března byl vrchol růstu druhé fáze a fruktifikace skončila začátkem dubna. Hlavně pro velké sucho, ale také příchodem nové zimy, kdy 23. a 26. dubna napadl nový sníh. Rok 1981 byl již méně příznivý a tak se zde postupně během března objevilo asi 60 plodnic, převážně první fáze růstu. Druhá fáze byla silně omezena suchem, které nás postihlo koncem března a které také ukončilo fruktifikaci v tomto roce. Sama lokalita se pro výraznou humifikaci hlavně slabších větví zmenšila již asi na 1 m² souvislé plochy ve tvaru protáhlé elipsy. Rok 1982 byl ještě nepříznivější. Po mrazivém lednu, suchém a chladném únoru se fruktifikace *S.coccinea* značně opozdila. Prvá začínající apothecia jsem zde našel až 6. března. Vrchol této první růstové fáze byl 18. března, kdy zde bylo 28 apothecií, rozdělených do čtyř ohnísek, a to tam, kde ještě zbylo pár větví. Tento den jsem kromě fotografování hlavně provedl sběr dokladového materiálu pro herbář Národního muzea. Bylo to šťastné rozhodnutí. Hned druhý den se vrátila zima, přišli mrazivé dny s novým sněhem. Sucho, které pak následovalo, nejen že nedovolilo nástup druhé růstové fáze, ale i definitivně ukončilo fruktifikaci *S.coccinea* v tomto roce. Vůbec nejméně příznivý pro ni byl rok 1983, kdy většina mých vycházek na tuto lokalitu skončila stejně, ja ona 19. března, kdy jsem zde nenalezl ani jedinou plodnici. Teprve 7. dubna jsem zde zastihl prvá dvě apothecia druhé růstové fáze, která pro velké sucho zaschla a proto dosáhla velikosti jen dvou centimetrů. Tím také skončila fruktifikace v tomto roce. Současná situace vypadá tak, že tato lokalita jak se domnívám - asi zanikne, protože všechno dřevo větví humifikovalo a jsou zde jen nepatrné zbytky kmene. Jsem upřímně zvědav na další vývoj na této lokalitě.

Z u s a m m e n f a s s u n g

Ausführliche Beobachtungen über das Vorkommen von der Art *Sarcoscypna coccinea* im zentralen Teil von Böhmen werden gebracht. Gleichzeitig wird es behauptet, dass die erwähnte Art in zwei unterschiedlichen Wachstumsformen erscheint, wobei zuerst der Pilz relativ dünnwandige, gebrechliche und wenig flaumige Fruchtkörper bildet, die später dann durch die mehr dicke, feste und stark flaumige Fruchtkörper erlösst werden.

FUSICLADIELLA MELAENA ZNOVU NALEZENA

Michel Ondřej

Mikroskopická imperfektní houba *Fusicladiella melaena* /Fuck./ Hughes, Mycol. Pap. 49: 21-24, 1952/synonyma: *Fusicladium aronici* /Sacc./ Höhnelt, *Passalora melaena* /Fuck./ Petrak, *Passalora aronici* /Sacc./ Petrak, *Scolecotrichum aronici* /Sacc./ Schr. *Scolecotrichum schnablianum* /All./ Petrak aj. parazituje na listech rostlin rodů *Carduus*, *Cirsium*, *Doronicum* a *Aronicum*. V minulosti se houba hojně vyskytovala v pohořích Vysokých Tater, Belanských Tater, Roháčů, Rychlebských hor a Hrubého Jeseníku. O hojnosti výskytu svědčí literární údaje a sběry uchované v herbáři Moravského muzea v Brně, Národního muzea v Praze aj.

Poprvé byla houba nalezena na Moravě v září 1909 F. Kovářem

na Králickém Sněžníku na listech *Doronicum austriacum* Jacq. Ve značném množství houby sbíral v letech 1922-1928 J.Hruby na listech jak *Doronicum austriacum* Jacq., tak i *Carduus personata* L./Jacq., na lokalitách Králický Sněžník, Velká Kotlina a Staré Město. V Karlově u Malé Morávky ji v Jeseníkách sbíral roku 1923 F.Petrak a roku 1932 na Mravenečníku R.Picbauer. Naposled byla houba na Moravě sbírána H.Zavřelem roku 1936 v Beskydách a na Kroměřížsku.

Na Slovensku byla houba poprvé nalezena na listech *Doronicum* sp.v červnu roku 1916 G.Moeszem v Mlynické dolině v Tatrách. Pěk ji hojně v Tatrách sbíral J.Hruby v letech 1924-1930 a R. Picbauer v Roháčích a Belanských Tatrách v letech 1933-1950.

V šedesátých letech mě upozornil H.Zavřel, že tuto houbu přes usilovnou snahu nemůže znovu nalézt a při té příležitosti mě požádal o spolupráci v pátrání po této mizející houbě. Doporučil mi pátrat v pohoří Jeseníků.

V letech 1961-1965 jsem působil ve Vlastivědném ústavu v Bruntále a jako okresní konzervátor státní ochrany přírody jsem měl možnost velmi často navštěvovat přírodní rezervace a významné lokality Hrubého Jeseníku /Rejviz, Praděd, Petrovy kameny, Velkou kotlinu, Malou kotlinu, Karlov, Skřítek atp./. Hledanou houbu se nepodařilo nalézt. Při přestěhování na nové pracoviště do Šumperka roku 1966 jsem zahájil pátrání v jeseníckých dolinách podél potoků. Zvláště intenzivní sběry byly realizovány v letech 1969-1974 podél potoků: Hučivá Desná, Divoká Desná, Bílá Opava, Podolský potok, Černý potok a Huntava. Výsledek byl opět negativní. V pátrání v pohoří Jeseníků jsem pokračoval i v následujících letech a navíc podnikl několik sběrných cest do Vysokých Tater, Nízkých Tater, Roháčů, Malé a Velké Fatry. Avšak ani na Slovensku se houba nepodařilo nalézt.

V roce 1983 bylo pátrání po hřebenech Jeseníků opět negativní, tak jako i podél potoka Merty. Koncem srpna 1983 jsem zahájil průzkum podél Kamenitého potoka na úseku od myslivny ve Vernífovicích/osada Sedm Dvorů/ směrem na Švagrov. Ojedinelé výskyty rostlin *Carduus personata* L./Jacq., byly pečlivě prohlíženy. Listy rostlin byly napadeny septoriozou, která způsobila zasychání a opad listů. Místy se na této rostlině vyskytla i rzivost. Nad pionýrským táborem ve Švagrově jsem na břehu potoka nalezl větší kolonie rostlin *Carduus personata* L./Jacq., jejichž listy byly v značné míře napadeny dlouho hledanou houbou *Fusicladiella melaena* /Fuck./ Hughes. A tak se opět, po 47 letech, podařilo na Moravě zmíněnou houbu nalézt, v chráněném údolí Kamenitého potoka na jižním úbočí Mravenečnicku. Dokladový materiál bude v průběhu příštích let, spolu s ostatními sběry mikromycetů, předán do sbírek Národního muzea v Bratislavě.

Z u s a m m e n f a s s u n g

Es wird über einen Fund der mikroskopischen imperfekten Pilzart *Fusicladiella melaena* /Fuck./ Hughes berichtet, die nach 47 Jahren Vermissten wiedergefunden wurde.

HOUBY RODU RHYTISMA NA JAVORECH V PARCÍCH MLADÉ BOLESLAVI

Josef H a m p e j s

V parcích Mladé Boleslavi a v dalších částech města /aleje, menší skupiny stromů a zahrady/ se vyskytují tyto druhy rodu *Acer* L.:

Javor mléc /*Acer platanoides* L./, javor klen /*Acer pseudo-platanus* L./, javor babyka /*Acer campestre* L./ a javor jasano - listý /*Acer negundo* L./, přičemž nejsilnější zastoupenými druhy jsou javor mléc a klen.

Houby rodu *Rhytisma* Fr., které parazitují na javorech, škodí zejména tím, že zmenšují asimilační plochu listů. Jedná se hlavně o svrašťelku javorovou /*Rhytisma acerinum* Fr.-konidiové stadium *Melasmia acerina* Lévl./, která napadá javor mléc a babyku, a svrašťelku klenovou /*Rhytisma punctatum* Fr./, parazitující na javoru klenu.

V letech 1973 - 1983 jsem pozoroval rozdílnou intenzitu napadení javorů v parcích Mladé Boleslavi oběma druhy svrašťelek, přičemž velmi silné napadení bylo zaznamenáno v letech 1973, 1975, 1982 a 1983.

V roce 1973 a 1975 se na listech javorů vyskytovalo 10-21 skvrn o velikosti 15 - 19,5 mm. V roce 1982 se počet skvrn pohyboval v rozmezí 6-14 o průměrné velikosti 17 mm /max. 23,5 mm/ na obrázku schéma č.1/ a v roce 1983 byl počet skvrn v rozmezí 15-49 o průměrné velikosti 9-10 mm/schéma č.2/.

Srovnáním meteorologických údajů bylo zjištěno, že v letech se zvýšeným výskytem hub rodu *Rhytisma* se teploty v měsících červen až září poněkud nad hodnotami dlouholetého normálu. Co se týče srážek lze konstatovat, že až na výjimky byly hodnoty hluboko pod dlouholetým normálem. Dané skutečnosti jsou uvedeny v připojené tabulce.

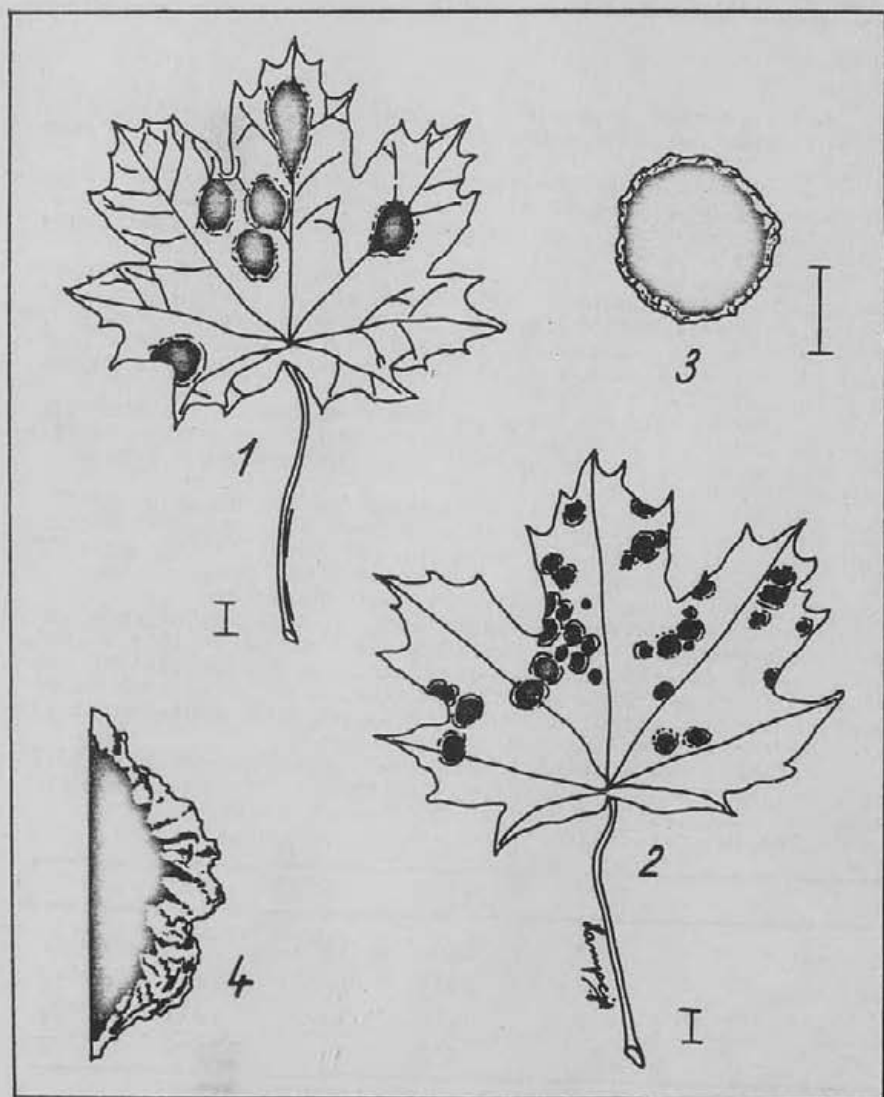
Závěrem lze shrnout, že se houby rodu *Rhytisma* Fr. vyskytovaly na javorech v parcích Mladé Boleslavi ve větší intenzitě v letech s teplejším a sušším průběhem počasí.

Přehled meteorologických údajů:
teplota ve °C

	1973	1975	1982	1983	n
červen	17,2	16,4	17,7	17,9	16,75
červenec	18,3	19,3	20,1	21,9	18,47
srpen	19,1	19,6	19,1	19,5	17,89
září	15,8	17,1	16,7	14,4	14,37

srážky v mm

červen	37,5	73,1	73,5	25,2	67,0
červenec	83,1	70,2	72,6	24,0	74,4
srpen	4,4	51,2	40,6	98,9	63,5
září	7,6	25,2	9,2	49,4	41,5

Stromata *Rhytisma acerinum* Fr. na listech *Acer platanooides* L.: 1-typ napadení v roce 1982; 2-typ napadení v roce 1983; 3-celkové schéma skvrny /stromatu/; 4-detail okraje skvrn.-Velikost useček = 10 mm. - Kreslil Josef Hamejs.

pozn.: n - dlouholetý normál

L i t e r a t u r a

- Červenka M. et al./1971/: Klíč na určování výtrusných rostlin 2. Slizovky a huby. - 396 p., SPN, Bratislava.
Kříž Z. et al./1971/: Lesnická botanika. - 450 p., SZN, Praha.
Zlatník A. et al./1970/: Lesnická botanika speciální. - 667 p., SZN, Praha.

S u m m a r y

J. Hampejs: The fungi of Rhytisma Genus on the maples in parcs in Mladá Boleslav

In 1973, 1975, 1982 and 1983 was determined very strong habitation of Rhytisma acerinum and R. punctatum on territory of Mladá Boleslav.

Mykotoxikologie

INO CYBE AERUGINASCENS - NOVÝ HALUCINOGENNÍ DRUH VYŠŠÍCH HUB

Jiří K u b i č k a

Známa maďarská mykoložka Margit Babosová sbírala dlouhou dobu v Maďarsku pod topoly neznámý druh vláknice, který v roce 1968 popsala pod jménem vláknice zelenající - *Inocybe aeruginascens*. V roce 1970 pozorovala v souvislosti s požitím tohoto druhu otravu, avšak jinou než muskarinovou, a proto ji ani neuveřejnila. V roce 1980 se přihodily v NDR u Postupimi dva případy otrav s halucinogenními jevy; houby byly místní znalkyní rozpoznány jako neznámé vláknice, odeslány k dalšímu vyšetření a nakonec určeny jako *Inocybe aeruginascens*. Velmi přesná pozorování obou otrav a popisy průběhů uveřejnil nedávno G. Drewitz /1983/. Teprve potom /1983/ publikovala i Babosová zprávu o otravě z roku 1970, kterou tehdy sama pozorovala. Otrava tedy neprobíhá po vzoru muskarinové otravy, ale zcela nečekaně jako otrava halucinogenní v individuálních variacích. Byly pozorovány tyto změny: za půl až 3/4 hod. po jídle z hub, připravených na tuku, se dostavil silný pocit unavy, poruchy chůze, pálení v obličejí, svědění ve vlasech, parestezie končetin a hlavy, poruchy řeči /motorická afasie/ při plném vědomí, iluze změněné řeči, barevné halucinace aj. Proti muskarinové otravě byla pozorována velká mydriáza /rozšíření zornic/, suchost jazyka i sliznic a také nebyly pozorovány známky srdeční nebo plicní poruchy. K otravám došlo záměnou za špičku travní.

Inocybe aeruginascens Babos má klobouk 2-3*5 cm široký, dos-

ti rozložený, nahoře se zaoblenou vynikající bradavkou. Pokožka klobouku je hladká, dlouho celistvá a teprve poměrně pozdě radiálně rozpukává, barvy žemlové /tedy značně podobné špičce travní -*Marasmius oreades*/. Lupeny středně husté, zprvu bělavé, potom hlínové. Třen je 1,5 - 4 cm dlouhý a 4-5 mm široký, válcovitý nebo mírně na bázi ztlustělý, jen nahoře pod kloboukem pod lupou ojíněný, bílý nebo krémový, stářím a tlakem na bázi lehce modro - zelenající. Toto zbarvení však může u mladých a svěžích exemplářů zcela chybět, nebo se jen v dolní části třeně objevuje matně zelenavý reflex, snadno přehlédnutelný. U utržených exemplářů se přes noc objevuje toto zbarvení jak na povrchu třeně, tak i v dužnině báze. Jeden z otrávených pozoroval při přípravě houby na tuku jasně zelené zbarvení rozříznutého třeně.

Mikroskopicky zjišťujeme tetrasporické bazídie, vyzrálé výtrusy jsou elipsoidní, hladké, a měří 7 - 10 x 4 - 5 μm. Na ostří lupenů jsou jednak četné oblé marginální chlupy, jednak tlustostěnné cystidy s krystaly na vrcholu. Cystidy jsou břichaté, lahvicovité, vrетенovité i kyjovité. Z chemických reakcí byla pozorována význačná reakce na čerstvě připravený 10% roztok zelené skalice, který ihned vyvolá v dužnině třeně typické modrozelené zbarvení. V Maďarsku roste tento druh pod topoly, v NDR byl pozorován i pod lípou, dubem a břízou, vždy v dosahu kořenů těchto stromů. U nás zatím tento druh pozorován nebyl, jeho přítomnost je však velmi pravděpodobná. Reakce na psilocybin nebyly dosud provedeny, jeho přítomnost je však pravděpodobná. Bylo by jistě vhodné podrobit vyšetření na psilocybin i další podobné modrozelenající druhy v bázi třeně, zejména *Inocybe calamistrata* a *Inocybe haemacta*.

L i t e r a t u r a

- Babos M./1958/: Eine neue *Inocybe*-Art in Ungarn... *Fragmenta botanica Musei Historico-Naturalis Hungarici VI/Fasc.1-4/*: 19-21.
- Babos L./1983/: Megfigyelési adatok egy hallucinogén susulykagombától. - *Mikol.közlem.1983/3/*:143-144.
- Bohus G.-M.Babos/1977/: *Fungorum rariorum icones coloratae VIII*:11-12, Pl.62.
- Drewitz G./1983/: Eine halluzinogene Risspilzart. *Grünlichfärbender Risspilz/Inocybe aeruginascens*/. - *Mykol.Mitteilungsblatt 26/1/*:11-17.
- Herrmann W./1983/: Neuere Erkenntnisse über die Giftigkeit einiger Pilzarten. - *Mykol.Mitteilungsblatt 26/1/*:1-10.
- Kaspar R./1977/: *Inocybe aeruginascens* bei Berlin-Köpenick. Erstfund für die DDR. - *Mykol.Mitteilungsblatt 21*:99.

Z u s a m m e n f a s s u n g

Literaturangaben über das Vorkommen, Aussehen und Vergiftungsfälle mit *Inocybe aeruginascens* Babos werden zusammengefasst und die eigenartige psychotrope Wirkung des Pilzes besprochen.

Krátká sdělení

LANDKAMMEROVY POZNATKY O BAREVNÝCH REAKCÍCH DRUHŮ RODU AGARICUS S ALFA NAFTOLEM

Zdeněk P o u z a r

Medávno zesnulý inž. Vladimír Landkammer /1901-1983/ zjistil asi před dvačeti lety neobyčejně zajímavou barevnou reakci dužniny žampionů /Agaricus/ s alfa naftolem. Inž. Landkammer nás se svými poznatky seznámil a demonstroval tuto barevnou reakci na společné exkurzi ČSVSM na Karlštejn /3.10.1965/. Nicméně nikdy se nedostal k tomu, aby své výsledky publikoval. Při prohlídce jeho pozůstalosti jsem zjistil, že si svá pozorování zapisoval na volné okraje svého exempláře knihy Veselý, Čs. houby I. /1951/. Aby jeho poznatek mohli využít i další mykologové, excerpoval jsem jeho poznámky pro následující příspěvek. Z rozhovorů s inž. Landkammerem vím, že používal roztoku alfa naftolu dle Melzera /Atlas holubinek, 1945/. V rukopisných poznámkách inž. Landkammera je následující recept pro přípravu alfa naftolového roztoku: na špičku nožiku alfa naftolu rozpustíme ve 2 ml čistého lihu a přidáme 4 ml destilované vody.

Barevné reakce Agaricus s alfa naftolem:

Agaricus campestris L.:Fr. - velmi zvolna oranžově.

Agaricus sylvaticus Schaeff. - červeně oranžově nebo oranžově červeně.

Agaricus arvensis Schaeff.:Fr. - oranžově /rychle/

Agaricus abruptibulbus Peck - červeně oranžově /uvedeno pod jménem A. silvicola, ale z poznámky "odsedlá hlíza" soudím, že jde o náš druh/.

Agaricus augustus Fr. - benátská červen /údaj z 24.6.1966/.

Agaricus semotus Fr. - červenoooranžově.

Agaricus sagatus Fr. - oranžově /později spojil tento druh s A. semotus/.

Agaricus xanthoderma Genev. - fialově.

V textu se vyskytuje ještě nezařaditelný údaj, umístěný u A. perrarus Schulz.: "alfa naftol fialově/zvolna/". Druh je pak škrtnut, není jasné, nevztahuje-li se tento údaj na protější stranu k textu o A. xanthoderma nebo není-li to autorem opravený omyl.

Z jeho poznámek bohužel nevyplývá, zda aplikoval alfa naftol na dužninu na řezu anebo zda zkoumal povrchové struktury třeně a klobouku, i když soudím, že první eventualita je pravděpodobnější. Zůstává na dalších, aby prověřili případné rozdíly.

Z á v ě r

Inž. Vl. Landkammer zjistil neobyčejně zajímavý rozdíl druhu Agaricus xanthoderma Genev. od druhů z okruhů A. campestris L.:Fr., A. sylvaticus Schaeff. a A. arvensis Schaeff.:Fr. Agaricus xanthoderma se barví alfa naftolem fialově, kdežto u ostatních zkoumaných skupin více méně červeně nebo oranžově. Vzhle-

dem k tomu, že badatelé v rodu *Agaricus* hledají znaky, kterými by odlišili skupinu *A.xanthoderma* od ostatních skupin rodu *Agaricus*, nabízí se zde rozvinutí studia alfa naftolové reakce v celém rodu *Agaricus* a zapojení těchto poznatků do komplexu dalších reakcí jako je křížová reakce, anilinová reakce a benzidí - nová reakce. Rod *Agaricus*, kde barevné reakce dužniny hrají fundamentální taxonomickou roli, bude jistě v dohledné době podroben zevrubnému rozboru i z těchto hledisek. Proto upozorňujeme v našem časopisu na nepublikované zjištění inž.Landkammera. V jeho pozůstalosti byly nalezeny i poznámky o alfa naftolové reakci u holubinek, to však nemůže být na tomto místě probíráno a vrátíme se k tomu někdy při další příležitosti. /O životě a práci jmenovaného Inž.Vl.Landkammera viz Česká Mykologie 38 : 52-54, 1984/.

S u m m a r y

Zdeněk Pouzar: Landkammer's results on coloured reactions of species of *Agaricus* with alpha naphthol.

The late amateur mycologist Vladimír Landkammer studied the colour reactions of the context of various species of *Agaricus* with the organic compound alpha naphthol. All studied species exhibited the red or orange-red reaction with the exception of *Agaricus xanthoderma* Genev. which exhibited the violet reaction. In this character this species differs from species of other groups of *Agaricus*. The present author excerpted Landkammer's manuscript notes for purposes of this article.

NÁZEV PSILOCYBE COPRINIFACIES - BOHEMICA - MAIREI ZNOVU ŘEŠEN

Jiří K u b i č k a

Ve slavnostním čísle k desetiletému výročí pracovního mykologického společenství ve vých. Württembersku řeší G.J.Kriegelsteiner znovu otázku správného pojmenování druhů kolem *Hypoholoma* či *Psilocybe coprinifacies*. Získal údaje z řady států Evropy a sev. Afriky, exsikáty, diapositivy a popisy různých příbuzných druhů a podrobil je nové revizi. Mikroskopické kresby i popisy u deseti taxonů zhotovil svým osvědčeným způsobem J.Stangl, známý odborník v rodu *Inocybe*. Závěrem je zjištěno, že správným jménem je *Psilocybe cyanescens wakefield* 1946 emend. Kriegelsteiner 1984 a jeho synonymy jsou i taxony *Hypoholoma cyanescens* R.Maire 1928, *Hypoholoma coprinifacies* Roland 1898 s. Herink 1950, *Psilocybe coprinifacies* s. Pouzar 1953, *Geophila cyanescens* /R.Maire/Kühner et Romagnesi 1953, *Psilocybe serbica* Moser et Horak 1968, *Psilocybe mairei* Singer 1973 i *Psilocybe bohemica* Šebek 1975 a 1983. Autor použil i našeho materiálu, který představuje největší soubor zjištěného druhu v Evropě vůbec. Termín *Psilocybe cyanescens* pro tento druh není ani v naší literatuře nový. A. Pilát použil kombinace *Psilocybe cyanescens* /R.Maire/ Wakefield ve své knížce o životním prostředí hub v Československu. Shodnou kombinaci s autorem, *P. cyanescens* Wakefield, nalezneme i pod fotografiemi K.Kunce v ČCH 53, obr. přílohy č. 2 a 3 z náležů 15.11.1950 na Poříčku. Práce G.J.Kriegelsteinerova je doložena četnými diagramy, mapkami rozšíření a 36 citovanými tituly literatury.

NAKLÁDÁNÍ HUB DO SOLI PO LENINGRADSKU

Slavomil Hejný a Olga Hejná

Při pobytu v Leningradě v roce 1980 jsme měli možnost seznámit se s tím, jak Leningradci houbaří a nakládají houby. Byli jsme přímo zvědaví, jaké houby leningradští občané sbírají a jak vůbec houbaření v tajze vypadá. Nedělní zářijové ráno na leningradských nádražích a příměstských železničních zastávkách je ve znamení "narod idot za gribami" - prázdné koše, košíky, batohy, tašky, lidé obuti do gumovek a oblečení do lesních houštin. Snad celý Leningrad se vypravoval za houbami, tak byly vlaky přímo obleženy.

Zúčastnili jsme se s rodinou prof. Raspopova houbařské exkurze do lesů v Karelii poblíž bývalé Mannerheimovy linie. Navštívili jsme řídké až středně husté borové lesy, promíšené břízou a bohaté především mechovým patrem, dále borůvkou, brusinkou a místy i vřesem. I když jsou lesy v Karelské ASSR značně rozlehlé, je frekvence leningradských houbařů o víkendech tak hustá, že kdekoliv jsme se zastavili a rozprohli se po lese, vždy jsme narazili nejméně na 1 - 2 houbaře. Hrozně byste se však mylili, že budeme mít jako úlovky stejné druhy hub! Nevím, zda to byl náhodný vzorek 5 - 7 houbařů, s nimiž jsme se té neděle potkali, či zda si tento víkend občané z Leningradu vybrali pro sběr hub k nakládání do soli. Skutečností však bylo, že Leningradci měli koše plné nejruznějších druhů ryzců s palčivým mlékem, kdežto my jsme sbírali zelánky, havelky, václavky a pochopitelně i holubinky a hřibovité houby. Zatím co my jsme jásali nad nálezy zelánek a havelek, Leningradci byli u vytržení nad sběry "volnušky" /*Lactarius torminosus* a *L. pubescens*/ nebo "černého gruzda" /*Lactarius turpis*/ či "gorkuški" /*L. rufus*/.

Nedělní podvečer u autobusů nebo na železničních zastávkách byl opět přehlídkou košů a košíků, kyblíků, ranců a batohů, avšak oproti ránu nyní plných oně palčivé kořisti, nad níž by se zachvěli odporem i bázní někteří naši mykologové.

Nás pochopitelně zajímaly především dvě otázky: které druhy hub jsou ke konzervování sbírány /byly to vesměs ryzce/ a jakým způsobem jsou nakládány. Nakládání hub jsme přímo viděli "ad oculos" po zmíněné houbařské exkurzi a druhý z autorů nakládání podrobně zaznamenal do paměti natolik, abychom tento u nás téměř neznámý a docela určitě zcela nevídaný způsob vyzkoušeli v našich podmínkách. Houby tímto způsobem nakládány jsou totiž tak chutné a pikantní, jak jsme se o tom přesvědčili v několika leningradských rodinách, že jsme přímo pojali touhu zkusit to sami.

Tímto způsobem se dají nakládat: ryzec liškový - *Lactarius theiogalus* /Bull. ex Fr. /Fr. s. Neuhoř, r. ryšavý - *L. rufus* /Scop. ex Fr. /Fr., r. dubový - *L. quietus* /Fr. /Fr., r. palčivý - *L. pyrogalus* /Bull. ex Fr. /Fr. s. Neuhoř, r. šeredný - *L. turpis* /Weinm. /Fr., r. kravský - *L. torminosus* /Schaeff. ex Fr. /S. F. Gray, r. pepřný - *L. piperatus* /Scop. ex Fr. /S. F. Gray. Poslední druh nenakládáme, používáme jej vhodněji jako přesnídávkové jednodubky smažením řezů z klobouku se slaninou.

Pro nakládání sbíráme spíše houby již s rozevřenými klobouky, nikdy však staré houby. Je ovšem skutečností, že čím menší je průměr klobouku, tím méně je poškozován při vymáčení. Ale daleko lépe se ve vrstvách nakládají větší klobouky než drobné.

Nasbírané ryzce je nutno nejprve zbavit terpenů, "odmlčít" je. Palčivé mléko ryzců obsahuje totiž toxické látky prysky - řičnatého charakteru: "Z fyzikálních vlastností pryskyřična - tých látek je známa jejich termolabilita. Porušuje se kuchyn - skou úpravou s použitím tepla, sušením. Také delší máčení ryzců ve studené vodě nebo povaření ve slané vodě mění tyto látky". /Herink 1958:96/. Kubička a Erhartovi/1980:37/ píše o palčivých ryzcích, že po určité úpravě jsou palčivé ryzce i pojídány: "Je zajímavé, jak v Evropě se geografickou polohou států mění názory na hodnotu některých palčivých ryzců. Na severu Evropy jsou ryzce šeredný ... a r. křavský považovány po proběhlém zakvašení nebo po naložení do soli za jedlé. Ve Finsku jsou oba ryzce v příručkách označeny dvěma hvězdičkami, tedy jako dobré jedlé druhy". Korhonen/1981/ z Finska je rovněž považuje za dobré jedlé druhy, ale pouze po předchozí úpravě.

Úprava vymáčením se provádí tak, že se ryzce namáčejí celé anebo zvlášť klobouky a zvlášť třené. Houby vymáčíme ve kbelicích smaltovaných nebo z umělé hmoty/pozinkovaných kbeliků nepoužíváme/. Máčení ryzců doporučujeme celé tři dny, při tom aspoň 2x denně vyměňujeme vodu /prvá voda z ryzců je tak palčivá, že vyhnala z nor i potkany!/. Před výměnou vody vybereme ryzce z kbeliků a dáme do umyvadla a zbytek hub vychytáme z vody síty. Kbelík se dobře vypláchne, z umyvadla se na dno kbelíku dají znovu ryzce a přelijí se opatrně /nikoliv pod velkým proudem/ čerstvou pitnou vodou. Ryzce přeléváme i vybíráme jemně, aby - chom nepoškodili a nerozlámali klobouky. Vodu je skutečně nutno vyměňovat aspoň dvakrát denně /ráno a večer/, to znamená ve třech dnech aspoň šestkrát. Kbelíky s houbami ve vodě uchová - váme ve stínu. Ryzce dlouho máčené v jedné vodě nechávají vo - du zpěněnou.

Vymáčením ztratí ryzce palčivost, ale zachovají si přiroze - né aroma. Po odmočení necháme ještě ryzce odkapat. Pak hned začneme s nakládáním. K tomu je zapotřebí: vhodná kameninová nádoba, dřevěný poklop, prkénko či talíř, mul, který se dává na - vrch, a vhodná zátěž. Pro vlastní nakládání musíme mít dostatek soli k procolení. Doporučuje se hrubá sůl, použili jsme větší - nou i stolní kuchyňské soli. Nepoužívali jsme ani soli dobytčí ani soli k lizu. Jako koření jsme vzali: koprovou nat, česnek /rozkrájené stroužky/, listy černého rybízu/může být list révy vinné/, doporučují se i listy višně. Z koření jsme dále použili bobkový list.

Vlastní proces nakládání je celkem jednoduchý, ale je nutno mu věnovat plnou pozornost. Dno kameninové nádoby vložíme kop - rem/ možno použít i suchou nat zralé rostliny s plodenstvím/. Na něj vložíme vrstvu vymáčených hub, prosolíme, přidáme asi 3-5 stroužků česneku pokrájeného na plátky a několik bobkových listů. Na tuto vrstvu položíme listy z černého rybízu/čerstvé nebo sušené/, event. listy révy vinné. Na vrstvu listů položíme opět vrstvu hub a celý proces stále opakujeme; nejhořejší je pak vrstva kopru. Vše překryjeme rouškou z dvojitého mulu, při - ložíme dřevěnou destičku/prkénko, ev. plochý bílý porcelánový talíř/ a zatížíme příslušně těžkým kamenem nebo jinou zátěží. Takto naložené houby ponecháme 1 měsíc v klidu, přičemž pouze

odebíráme vylouhovanou tekutinu a ponecháváme jí v nádobě nad houbami jen takové množství, aby v ní houby zůstávaly ponořené. Vyluhování nastává během jednoho měsíce.

Naložené ryzce jsme vyzkoušeli. Chutnaly nám jako ty leningradské, ale abychom se ubezpečili, že opravdu tak chutnají, vyžádali jsme si expertizu. Použili jsme jednak známých v Československu, kteří byli na dlouhodobém pobytu v SSSR a "saljonyje griby" znali, jednak v té době přijel na služební cestu prof. Raspopov, náš učitel v nakládání; ten naše ryzce ochutnal a ohodnotil je tak, že se nijak chuťově neliší od jeho nakládačských hub. Jako žáci jsme byli potěšeni. To byl první rok experimentu. Teď už nakládáme normálně a bez obav. Nejlépe do kamenné nádoby, je-li podzim bohatý na ryzce, použijeme i smaltovaného kbelíku. Hlavní podmínkou, dosti těžko splnitelnou v panelových sídlištích aglomeracích, je udržovat naložené houby v chladnu, avšak nikoli na mraze. Pokud lze využít lodžii, pak je nutno nádoby dobře izolovat, tj. uchránit před zmraznutím. Zmrzlé houby totiž velice rychle vyschnou a pokazí se.

Pokud jde o literaturu, podrobné údaje najdeme především u Solouchina /Polovačka na houby, 1976:42-49, 67-70, 73-74/. Autor v podstatě uvádí nakládání ryzců do soli a nakládání palčiček do holubinek do soli. Obě způsoby se od sebe rozlišují. Pro ryzce zásadně nepoužívá žádných aromatizujících přísad, aby zachovaly vlastní vůni. Tento způsob nazývá "vjatským" způsobem nakládání do soli. Pro holubinky, které po vymáčení/"odmlácení"/jsou zcela bez chuti, doporučuje použít kopru, česneku, rybízového listí, listů z višně, křenu, dále kmínu a pepře. Ale asi nejzásadnější rozdíl spočívá v nádobě a jejím konzervování. Pokud jsme dobře pochopili Solouchinův výklad, dává přednost velkým i malým nádobám z březové kůry, které nazývá kadečky. Musí se pořádně vydrhnout, vložit do nich jalovcové větvičky a ty speřit horkou vodou, a to proto, aby vůně jalovcové páry pro-sákla do dřeva. Kadečka se přikryje teplou dekou, aby pára z jalovce neunikala. Deka se musí občas nazdvihnout a přihodí se pod ni rozpálené kameny. Voda zasychá, zabublává a do dřeva pronikne část jalovcové esence. V tomto případě jde vlastně o dokonalou desinfekci dřevěné nádoby, takže houby se nemohou v zimě ani kazit ani plesnivět. Houby při nakládání se otírají do sucha a kladou po vrstvách se soli. Nahoru se dává organický sáček se solí a dobře se rozloží po celém povrchu. Potud Vladimír Solouchin.

My na rozdíl od Solouchina se domníváme - ba přímo jsme se již několikrát přesvědčili - že námi uvedené druhy ryzců nakládané po leningradsku si své přirozené aroma zachovávají.

Kromě konzervování hub v soli je často uváděn způsob nakládání mléčným kvašením. Tento způsob jsme dosud nezkoušeli. Protože však při konzervaci hub v soli je používáno v podstatě více technologických postupů, uvedeme je všechny nakonec ke srovnání formou klíče.

1. Nakládání hub vrstvením plodnic v soli má několik variant.

1a/Prokládání vrstvy hub a hrubé soli. Houby se nejprve rozkrájí a mírně předsuší. Při nové vrstvě hub se dává vyšší vrstva soli. Navrch se dá vrstva soli a nádoba se převáže /Pulec a Smotlacha 1969:32/.

1b/Prokládání hub a soli stejným způsobem. Sůl má být úplně vysušená a trochu prohřátá. Pokud houby přesto pouštějí vodu, je možno ji odlít a použít jako houbový výtazek /Bezdek 1905:31/.

1c/Pro vrstvení hub s pěstováním soli je doporučováno na 1 kg hub 250 g soli s nasypáním tenké vrstvy soli navrch sklenice. Sklenice se uzavírá hliníkovým víčkem/Vrabec a Smotlacha 1982:45-46/.

2.Prokládání hub a soli po vrstvách po předchozím povaření hub ve vodě.

2a/Houby/hlavně ryzce/ se povaří, voda po varu se slije a zasolování se děje po vrstvách se zatížením s dávkou 100 g soli na 1 000 g hub. Teplota vzduchu nemá být vyšší než +10°C, při teplotě + 4°C se vyžaduje 5% soli na váhu 1 000 g hub /Korhonen 1981:38/.

2b/Pro palčivé ryzce a holubinky 15ti minutové povaření ve vodě s dávkováním 100 g soli na 1 000 g hub. Doporučují Michael, Hennig a Kreisel /1978:44/.

3.Použití konzervace hub v solném nálevu.

3a/Čerstvé houby se dají do nádoby s 10-20% roztokem soli /Korhonen 1981:39/.

3b/Úplné ponoření hub do solného nálevu /50% soli/ a uzavření sklenic hliníkovým víčkem. Doporučuje Vrabec a Smotlacha /1982:45-46/.

4.Použití konzervace hub v nálevu slané vody, okyselené s trochou octa. Uvádí pouze Bezděk /1905:31/.

L i t e r a t u r a

Bezděk J./1905/: Houby jedlé a jim podobné jedovaté, vol. 2. Hranice

Herink J./1958/: Otravy houbami. -Praha.

Korhonen M./1981/: 100 gríbov. -Moskva./Finský originál vyšel r.1973/.

Kubička J., Erhart J. et Erhartová M./1980/: Jedovaté houby. -Praha.

Michael E., Hennig B. et Kreisel H./1978/: Handbuch für Pilzfreunde, vol. 1., ed. 3. -Jena.

Pulec M. et Smotlacha M./1969/: Houby v kuchyni. -Praha.

Solouchin V./1976/: Pořovačka na houby. -Bratislava.

Vrabec V. et Smotlacha M./1982/: Jihočeská houbářská kuchařka. -České Budějovice.

O s o b n í

VÝZNAMNÉ POCTY NAŠEMU ČLENOVI

Členu naší Společnosti, akademiku Slavomilu Hejnému, řediteli Botanického ústavu ČSAV v Průhonících, se letos na jaře dostalo tři významných poct. Na XLVI. Valném shromáždění Členů Československé akademie věd v Praze dne 27.4. byl zvolen akademikem, v předvečer 1. máje mu byl udělen titul laureáta státní ceny Klementa Gottwalda a k 60. narozeninám /21.6./ mu bylo uděleno státní vyznamenání Za zásluhy o výstavbu. Ke všem těmto vyznamenáním akad. Hejnému srdečně blahopřejeme./Jeho životopis bude uveřejněn ve 4. čísle České mykologie 1984/.

-fk.

ZEMĚL NESTOR ČESKÉ MYKOLOGIE

Ve věku 93 roků zemřel náhle dne 22.4.1984 na návštěvě v Plzni nejstarší z dosud žijících českých mykologů dr.Bohuslav Hub /nar.16.4.1891/,čestný člen Čs.mykologické společnosti/1965/ a Svazu houbařských společností Slovinska/1980/,obětavý orga - nizační referent Čs.mykologické společnosti v Praze,zejména orga - nizátor houbařských přednášek,exkurzí a mimopražských mykolo - gických kroužků a odboček ČMS.Do posledních chvil svého života vynikal obdivuhodnou energií a životním optimismem a téměř mla - dickým zápalem pro organizační a popularizační práci v mykolo - gii./Jeho životopis, publikovaný u příležitosti jeho devadesátin, přinesly Mykol.Listy 3:17-18,1981/.Všichni,kteří ho znali a při - šli s ním kdy do styku na jeho nesmírnou vitalitu nikdy nezapo - menou. -sš.

K ÚMRTÍ PROFESORA JAROMÍRA DIENERA

Dne 26.května zemřel ve věku 78 let člen naší Společnosti Jaromír Diener.Zesnulý působil jako gymnaziální profesor v Brun - tále a zejména po svém odchodu do důchodu se věnoval botanické - mu a mykologickému průzkumu zejména v oblasti Hrubého a Nízkého Jeseníku.Působil rovněž jako konzervátor přírody a ve spoluprá - ci s muzejními institucemi organizoval i řadu výstav a přednáš - kových akcí.Jeho nečekaného odchodu hluboce želíme. /JKN/

JMENOVÁNÍ

Dne 1.června 1984 přijal místopředseda naší Společnosti a spolupracovník Mykol.Listů doc.dr.Zdeněk Urban,DrSc.v aule Univerzity Karlovy v Praze jmenování profesorem botaniky na přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze.Upřímně k to - muto jmenování blahopřejeme. -sš.

Z historie naší mykologie

PRAMENY K DĚJINÁM MYKOLOGIE NA NAŠEM ÚZEMÍ

Svatopluk Š e b e k

Současná světová úroveň československé mykologické vědy je vyústěním bohatých mykologických tradic našich národů,sahajíc - ích hluboko do 18.stol.Tyto tradice představuje nejen vynika - jící práce našich mykologických reprezentantů jako byl např. v Čechách V.J.Krombholz,A.C.J.Corda,Ph.M.Opiz,F.Bubák,J.Vele - novský,B.Němec,K.Kavina,A.Pilát,K.Cejp a další,na Moravě G. Niessl a F.Petrak,Na Slovensku J.A.Bäumler,A.Kmet aj.,ale i drobná práce desítek a stovek jejich spolupracovníků,často zanícených amatérů,kteří se na vytváření těchto tradic podíleli.

Je až podivuhodné,jak malá znalost historického vývoje na - ší mykologie je však nejen mezi laickou veřejností,ale často i mezi odborníky s vysokoškolským vzděláním.A přece poznání bo -

haté minulosti naší mykologie a jejího vývoje patří k základním součástem všeobecného mykologického vzdělání.

Dějiny české a slovenské mykologie v jejich historickém vývoji dosud samostatně zpracovány nebyly. Abychom pomohli zájemcům orientovat se na cestě za poznáváním historie naší mykologie, upozorňujeme na několik pramenů, zabývajících se dílčími tématy nebo je syntetizujících ve víceméně ucelený obraz, které pro studium této otázky považují za závažné.

Tato stať bude věnována vybraným literárním pramenům, tj. tištěným knižním a časopiseckým pracím, z nichž může zájemce především čerpat potřebné informace.

Nejpřehlednější studii, zabývající se obdobím počátků naší vědecké mykologie na našem území v 18. století, je obsáhlá práce Z. Pouzara "Mykologický výzkum našeho území v XVIII. stol.", publikovaná v Čas. Nár. Muzea-odd. přírodověd., 145/4/:186-193, 1976. Seznamuje se vztahy otce vědecké mykologie P. A. Micheliho k mykologickému výzkumu Čech, ale chronologicky i s dalšími mykology /J. G. Gleditschem, J. A. Scopolim a S. Lumnitzerem/, jejichž práce můžeme pokládat za základní kameny vědeckého výzkumu mykoflory našeho území. Přínosem ke studiu historie počátků mykologie a lichenologie na Slovensku v tomto období je stať od P. Lízone a I. Pišúta, otištěná ve Vlastivědném časopisu 39:137-138 v r. 1980.

Mnohem více pramenů k poznání dějin naší mykologie se vztahuje pochopitelně k 19. a 20. stol. Nejdostupnější je především referát Vl. Rypáčka "Vývoj a perspektivy československé mykologie" /in Sborn. hl. referátů VII. celost. mykol. konference, ed. Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 1982/, kde je přehledným způsobem dovedena historie naší mykologie až do současnosti včetně jejích specializovaných odvětví a nástinem jejich perspektiv. Nástin vývoje mykologie v českých zemích a na Slovensku přináší také kniha Z. Urbana a T. Kaliny "Systém a evoluce nižších rostlin" /SPN, Praha, 1980, str. 191-195/. K nejdůležitějším pramenům pro studium dějin naší mykologie patří kapitola "Dějinný nástin mykologického studia v Čechách", napsaná známým mykologem a fytopatologem F. Bubákem /Houby české, Díl I. Rezy/Uředinales/, Archiv pro přírodověd. prozkoumání Čech, sv. XIII, č. 5, str. 7-15/ v r. 1905/ v německém vyd. v r. 1908/, zahrnující podrobný popis vývoje mykofloristiky na našem území od Opize až po začátek 20. stol.

Důležitá pro poznání všeobecného ovzduší v přírodních vědách a v botanice, jejíž součástí byla i mykologie, je fundamentální práce Maiwaldova "Die opizische Periode in der floristischen Erforschung Böhmens" z let 1901/1902 a práce téhož autora z r. 1904 "Geschichte der Botanik in Böhmen", které přinášejí pro mykologii mnoho podstatných údajů. Dobrým pramenem je i Němcova kapitola "Botanika v Čechách" /in Vývoj české přírodovědy, L. Vinikláf ed., str. 95-127, 1931/. Životopisné údaje o našich botanících/včetně řady mykologů/ najde zájemce v díle I. Klášterského-A. Hrabětové a J. Dudy "Botanikové na českém a moravském území od nejstarších dob" /Zprávy Čes. společnosti pro dějiny věd a techniky při ČSAV, č. 14-15/34-35/, 1970//II. vyd. pod názvem "Dějiny floristického výzkumu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku" vyšlo jako příloha čas. Severočeskou přírodou, ed. Okresní vlastivědné muzeum v Litoměřicích a Severočeská pobočka ČSBS v r. 1982/ a v některých speciálních článkách /např. k osobě a dílu V. J. Krombolze v článku S. Šepka v České mykologii 36:193-205, 1982, o Cordovi psal v České mykologii 14:

3-6, 1960 Bohumil Němec/.

Pro 20.století, zejména pro období po vzniku čs.republiky v r.1918, je už dostatek dostupné literatury zejména v různých časopiseckých pracích; tak např. historií vzniku a vývoj Čs.klubu mykologického a časopisu "Mykologia" v období let 1922-1939 se zabývá S.Šebek/Česká mykologie 36:129-142, 1982/, vývoj Čs.mykologické společnosti zachycují zejména četné články a studie v jejich jubilejních letech/1971, 1981 apod./, otištěné v časopisu českých houbařů/Mykologický sborník/.

Vývoj čs.mykologie v období od r.1945-1975 zachycuje jednak studie J.Váni, O.Lhotského, P.Marvana, V.Holubové, Z.Pouzara a Z.Černohorského "Advances in Cryptogamology /Algology, Mycology, Lichenology and Bryology/ in the last 35 years/1945-1980/ in Czechoslovakia"/Folia Geobot.Phytotax.17:1-19, 1982/ a Urbanův článek "Čsl.mykologie za 30 let"/Čes.Mykol.29:193-198, 1975/. V této souvislosti připomeneme dále Pilátovu studii "Patnáct let v české mykologii a perspektivy dalšího rozvoje", otištěnou v České mykologii 14:133-138, 1960 a uvahu téhož autora a úkolch a perspektivách rozvoje mykologie u nás/Mykol.Zpravodaj, Brno, 10:1-20/ z r.1966. Poválečným vývojem a výsledky naší lékařské mykologie se zabývá J.Maných ve své práci "Třicet let československé lékařské mykologie"/Čs.epidemiologie, mikrobiologie, imunologie 24:257-261/ z r.1975.

Dějinám mykologie pa Moravě a ve Slezsku do r.1945 je věnována obsáhlá studie J.Spáčka/Spisy přír.fak.univ.Brno, série L 37, No.504:171-191/ z r.1969. K poznání života a díla jejího zakladatele Gustava Niessla přispěl J.Nožička/Česká mykologie 18:185-188, 1964/.

Důležitým pramenem pro historii slovenské mykologie je především kapitola "Z historie mykologie"/in Malý atlas hub, str. 41-50, 1980/ od A.Dermeka a P.Lizoně. Historie mykologického výzkumu středního Slovenska ve vztahu k sbírkám Národního muzea v Praze je předmětem zájmu A.Piláta/Čas.Nár.Muz.132:4-9, 1963/. Vztahy A.Kmeta k mykologickému výzkumu Slovenska se zabývá P.Lizon/Čes.Mykol.27:177-179, 1973/ a dějinami výzkumu hub ve Vysokých Tatrách K.Cejp a A.Pilát/Čes.Mykol.10:48-54, 1958/. O současném stavu a perspektivách rozvoje mykologie na Slovensku referuje C.Paulech ve Správách hubárskej poradne 7:3, 1979.

Během vývoje se od mykologie odštěpila řada s ní sice souvisejících, leč natolik specializovaných oborů/např.lékařská mykologie, mlékařská a kvasná mykologie, průmyslová mykologie, mykologická toxikologie, fytopatologická mykologie a pod./, že si v mnoha případech vytvářely vlastní historii, jež není většinou dosud zpracována. Poměrně nejlépe jsou známy dějiny fytopatologické mykologie. Tak např. o fytopatologii v českých zemích a na Slovensku se zmiňuje Z.Urban ve skriptech "Základy fytopatologie"/St.pedagog.nakl., Praha, 1983, str.18/; podrobněji o ní pojednává Z.Koleška ve studii "Historie vývoje ochrany rostlin v českých zemích"/Vědecké práce Zemědělského muzea 18: 253-270, 1978/ a obdobím jejího vývoje po I.světové válce/1918-1945/ v práci "Historie ochrany rostlin v českých zemích za období 1918-1945"/Prameny a studie [Zeměděl.muzea] 25:141-219, Praha 1983/. Období 1945-1965 je pak věnována studie "20 let mykologie a fytopatologie v osvobozené ČSSR"/Čes.Mykol.19: 133-141/, jejímiž autory jsou A.Pilát, C.Blattný a A.Kalandra. Současným stavem a problematikou fytopatologické mykologie se zabývá Paulechova práce "Fytopatologická mykologie"/in Sborn.

hl. referátů VII. celostátní mykol. konference, ed. Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 1982, str. 21-26/ O historii lesnické fytopatologie v hrubých rysech pojednává A. Černý v knize "Lesnická fytopatologie"/SZN, Praha, 1976, str. 11-12/.

Zprávy o akcích - programy

● CELOSTÁTNÍ SEMINÁŘ NA TÉMA "MYKOTOXINY" uspořádala dne 27. dubna 1984 komise pro mykologickou toxikologii při ČSVSM a odd. experimentální mykologie MBÚ CSAV v Praze. Seminář za obvykle vysoké účasti 90 účastníků zahájila předsedkyně komise dr. Marta Semerdžieva, CSc. vzpomínkou na náhle zemřelého prof. MUDR. V. Kusáka, DrSc., který měl mít jeden z programovaných referátů. Ve třech přednáškových blocích bylo předneseno celkem 9 referátů, které -soudě dle živého průběhu na ně navazující bohaté diskuse- posluchače zjevně zaujaly.

Hlavním referentem, který v referátu "Nový rizikový faktor životního prostředí-mykotoxiny" seznámil celkově s touto novou problematikou mykotoxikologie, byl doc. RNDr. M. Polster, CSc. z Brna. "O mykotoxikologickém pracovišti v Alma-Atě" informoval jako úvod k původně plánovanému referátu dr. P. S. Nikova, CSc. z Alma-Aty, který se však nekonal -MUDr. J. Šimůnek z Brna, RNDr. O. Fassati-ová, CSc. upozornila na "Problematiku v diagnostice toxigenních mikromycetů". Prakticky velmi zajímavý referát, vypracovaný spolu s doc. Dr. M. Polsterem, CSc. a dr. P. Žofkou, o "Výskytu potenciálně toxigenních mikromycetů v zaplísňených bytech", doložený bohatým fotografickým materiálem a zkušenostmi z Přígrami, předložila MUDr. D. Hartlová. Referát MUDr. B. Turka, PhMr. J. Černé a Ing. L. Adensama z Plzně se týkal "Výskytu a významu potenciálně toxigenních plísní v požívatinách".

Poslední přednáškový blok se zabýval metodami stanovení mykotoxinů a otázkami vlivu některých fungicidních prostředků na toxigenní houby. Vystoupili v něm MUDr. B. Turek, PhMr. J. Černá a Ing. L. Adensam z Plzně se svými "Zkušenostmi z analytického stanovení některých mykotoxinů", dále RNDr. L. Lefnerová, doc. dr. M. Polster, CSc. a MUDr. J. Šimůnek z Brna, kteří referovali o "Stanovení některých mykotoxinů biologickými metodami"; MUDr. J. Šimůnek z Brna pak seznámil se "Sbírkou kmenů *Aspergillus flavus* a *A. parasiticus* na katedře hygieny a epidemiologie lékařské fakulty Univerzity J. E. Purkyně" a závěrem pojednaly RNDr. M. Lisá a RNDr. I. Leiferová, CSc. z Prahy o "Vlivu některých hromadně vyráběných přípravků na podmíněně toxigenní *Fusaria*".

Uspořádání tohoto semináře v přátelském prostředí Mikrobiologického ústavu CSAV v Praze a jeho vzorná organizační příprava, za které patří dík všem přítomným především obětavé RNDr. Martě Semerdžievě, CSc., bylo významným činem komise pro mykologickou toxikologii a oddělení experimentální mykologie MBÚ v Praze. Pořadatelům se úspěšně podařilo soustředit odborníky z teorie a praxe k vzájemné výměně prvníků zkušeností o mykotoxinech a jejich původcích jakožto nových nebezpečných fakto-

rech našeho životního prostředí. Protože těchto metabolických zplodin rychle přibývá a zvyšuje se nebezpečí jejich toxického uplatnění v našem životě, jsme přesvědčeni, že letošní seminář nebyl jistě posledním svého druhu. -sš.

● **SEMINÁŘ "HODNOCENÍ ZDRAVOTNÍHO STAVU ROSTLIN"** pořádá sekce fytopatologické mykologie ČSVSM ve čtvrtek dne 13.9.1984 s tímto programem: Referát doc. Ing. V. Táorského, ČSc.: "Problematika registrace výskytu chorob a jejich škodlivosti"; Ing. Antonín Rezáč/ÚKZÚZ Brno/: "Problematika hodnocení napadení rostlin chorobami z hlediska odrůdového zkušebnictví" a Ing. J. Šebesta/VČRV Praha/: "Problematika hodnocení napadení rostlin chorobami z hlediska šlechtění na rezistenci".

Seminář se koná v zasedacím sále ÚVTIZ, Praha 2, Slezská 7, začátek v 9 hod. dopoledne. -sš.

● **SEMINÁŘ O HUBOVÝCH CHOROBÁCH OBILNÍN** zorganizoval dňa 28. marca 1984 Ústav experimentálnej biológie a ekológie CBEV SAV v Bratislave v spolupráci s ČSVSM pri ČSAV. Zúčastnili sa ho pracovníci základného a aplikovaného výskumu, vysokých škôl, UKSÚP-u a šľachtiteľských staníc, zaoberajúci sa uvedenou problematikou na Slovensku/celkom 29 účastníkov/.

V referátoch prednesených na seminári informovali jednotliví pracovníci účastníkov o najnovších výsledkoch svojej práce, ako aj o zaujímavých poznatkoch z literatúry a o celkových problémoch s ktorými sa pri výskume mykóz obilnín v uplynulom roku stretli. Prednesených bolo celkom 12 referátov.

V úvodnom referáte boli zhrnuté poznatky o úlohe rastových látok, najmä cytokíninov v patogenéze hubových chorôb. Ďalšie príspevky boli orientované na problematiku následných fytopatogénnych húb: *Tilletia controversa* Kühn, *Erysiphe graminis* DC., *Puccinia graminis* Pers., *P. striiformis* West., *Fusarium* sp., *Cercospora* *herpotrichoides* Fron., *Rhizoctonia solani* Kühn a na niektoré ďalšie. Referované bolo i o výsledkoch pokusov s chemickou ochranou obilnín voči fytopatogénnym hubám, ako aj o niektorých problémoch šľachtenia obilnín na rezistenciu voči nim.

Prednesené referáty a bohatá diskusia umožnili vzájomnú pohotovú informáciu o nových poznatkoch a tým i lepšiu problémovú a metodickú orientáciu prác v oblasti výskumu mykóz obilnín.

Z diskusie vyplynulo, že v minulom roku bol zistený v niektorých oblastiach východného a stredného Slovenska silný výskyt hrdze plevovej a trávovej, ako aj zakrpatenej sneti pšeničnej. Choroby báze stebiel pšenice, ako aj fuzariózy klasov sa vyskytovali oproti predchádzajúcim rokom slabšie.

Seminár sa uskutočnil na Ústave experimentálnej biológie a ekológie SAV v Bratislave. Bol neformálnym a prospešným podujatím. Svoje poslanie splnil v plnom rozsahu.

Cyrián Paulech

● **DISKUSE O OCHRANĚ HUB VE ŠPINDLEROVĚ MLÝNĚ.** Již potřetí se ve Špindlerově Mlýně/Svatem Petru/ diskutovalo o ochraně hub a jejich životního prostředí. Poprvé na konferenci "Ochrana přírodního genofondu Krkonošského národního parku a velkoplošných chráněných území" v r. 1980/Fellner R., Mykol. Listy č. 3: 22-23, 1981/, podruhé v průběhu konference "Poslání národních parků při ochraně přírodních a kulturních hodnot území", pořádané ve dnech 18.-20.10.1983 Správou KRNP a Čs. bioklimatologickou společností při ČSAV/např. referáty P. Anděla "Využití lišejníků k hodnocení imisní situace v horských oblastech", R. Fellnera "Ochuzování

genofondu makromycetů Krkonošského národního parku-stav a perspektivy" aj./, potřeby na kursu "Botanické aspekty ochrany přírody", pořádaném ve dnech 21.-26.5.1984 Státním ústavem památkové péče a ochrany přírody, Správu KRMAP a Čs.botanickou společností při ČSAV a určeném pro profesionální i dobrovolné pracovníky státní ochrany přírody.

Otázky ochrany hub a jejich životního prostředí byly okrajově zmíněny již v úvodním referátu dr.J.Čeřovského, ČSc., nazvaném "Strategie druhové ochrany fyto-genofondu". Materiál k tomuto tématu, připravovaný v rámci rezortního úkolu Ministerstva školství CSR "R-4 Ochrana ohrožených a vzácných rostlin a živočichů", navrhuje přípravu takových legislativních opatření, jež by zaručovala nejen ochranu zvláště chráněných druhů organismů, ale i jejich biotopů, což by umožňovalo ochranu i řady nižších rostlin a živočichů na jejich přirozených stanovištích, aniž by musely být druhově blíže specifikovány. V tomto směru i navrhovaná ochrana ohrožených rostlinných společenstev, o které dále speciálně referoval dr.F.Krahulec/ bere výslovně v úvahu výše uvedené hledisko.

Zvláštní tematický okruh představuje otázka mykorrhiz a orchidejí a problematika jejich ustupu v imisně zatížených oblastech. V tomto směru vyplynuly mnohé společné aspekty ochrany mykorrhizních hub a orchideovitých rostlin z přednášek ing.F. Procházký a dr.P.Cudlína, ČSc., včetně zkušeností z realizace projektu záchrany genofondu orchidejí ČSSR.

Speciálně tematické ochrany hub a jejich životního prostředí bylo věnováno půldenní jednání dne 24.5.1984. Referát dr.R. Fellnera nazvaný "Jak dál v záchraně mykogenofondu?" a koreferát Ing.J.Lazebníčka k červenému seznamu hub ČSSR vyvolaly širokou diskusi. Někteří z řad přítomných pracovníků státní ochrany přírody dokládali nemožnost zabezpečení agendy záchrany mykogenofondu při současném personálním obsazení pracovišť státní ochrany přírody. Řada jiných poukazovala na určité možnosti v managementu a ochranných opatřeních v chráněných územích, uskutečnitelné i za současných personálních a pracovních podmínek. Každopádně se zdá zřejmé, že státní ochrana přírody je jedinou institucí, která může být organizací a zajištěním záchrany mykogenofondu přírody ČSSR. Pokud však pro toto organizační zabezpečení nebudou vytvořeny některé nezbytné předpoklady o jejich rozsahu bylo rovněž rámcově referováno/, zůstává záchrana mykogenofondu před námi jako dosud stále nezajištěný úkol. V tomto smyslu byly také příslušné téze začleněny do závěrečného materiálu z tohoto podnětného a bohatě navštíveného krkonošského semináře.

R.Fellner

● VÝSTAVA "NAŠE HOUBY VE SVÉM ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ" V MORAVSKÉM MUZEU V BRNĚ. Moravské muzeum v Brně je v posledních desetiletích známé houbařské veřejnosti nejen houbařskou poradnou, ale také výstavami hub. Nejznámější z nich, expozice HOUBY/FUNGI, byla ve své době dokonce hodnocena jako jedna z nejlepších svého druhu vůbec. Po delší přestávce na tuto tradici navazuje výstava "Naše houby ve svém životním prostředí", která byla otevřena u příležitosti Mezinárodního dne muzeí dne 17.5.1984.

Výstava je rozdělena do dvou částí. První z nich je věnována obecným vlastnostem hub. Na jednotlivých panelech se může návštěvník seznámit v krátkosti s tím, co je to houba, s rozmnožováním a výživou hub/se zdůrazněním mykorrhizy/, jejich význa-

mem pro člověka a v přírodě a se stručnou morfologií makromycetů. V tomto prostoru je také jako doplněk umístěn diafon, jehož cílem je přiblížit návštěvníkovi další známé druhy hub či druhy hub z biotopů na výstavě nezastoupených a se základními rozlišovacími znaky našich nejdůležitějších jedovatých hub a jim podobných hub jedlých.

Druhá část, rozsahem největší, je věnována mykoflóře 9 vybraných biotopů. Jsou zde zastoupena 3 lesní společenstva/xero-thermní stráně; louky a pastviny; pisky/ a 9 lesních společenstev/lužní lesy; teplomilné doubravy; habrové doubravy; bučiny; smrčiny; bory/. V každém celku jsou prezentovány houby zde rostoucí jednak unikátními dřevěnými modely řezboře J. Ruliška/1867-1944/ a exsikáty/choroše, břichatky/, jednak barevnými a černobílými fotografiemi. Tato část výstavy je doplněna "Desaterem praktického houbaře"-zásadami správného sběru a zacházení s houbami.

Věříme, že tato výstava napomůže k rozšíření znalostí praktických houbařů a tím ke snížení stále vysokého počtu otrav u nás.

Vladimír Antonín

● **UPOZORNĚNÍ NAŠIM ČTENÁŘŮM.** Sekretariát Čs. vědecké společnosti pro mykologii při ČSAV upozorňuje, že pravidelně rozesílá všem členům ČSVSM pouze pozvánky na akce, porádané hlavním výborem Společnosti. Pozvánky na akce jednotlivých sekcí a komisí rozesílá jí pouze tyto odborné skupiny těm členům, kteří o ně projeví zájem a přihlásí se přímo na těchto adresách:

Komise pro experimentální mykologii při ČSVSM
/předseda doc. Dr. Milen Hejtmánek, CSc./
Katedra biologie léc.fak. UP, Dr. S. Allenda 3
775 15 Olomouc,

Komise pro mykologickou toxikologii při ČSVSM
/předseda RNDr. M. Samerdžijeva, CSc./
Mikrobiol. ústav ČSAV, Vídeňská 1083
142 20 Praha 4 - Krč,

Sekce pro fytopatologickou mykologii při ČSVSM
/k rukám RNDr. J. Markové/
Katedra botaniky nižších rostlin PFF UK, Benátská 2
128 01 Praha 2,

Komise pro mykofloristiku a mykocenologii při ČSVSM
/předseda prof. Karel Kult/
Slezská 130
130 03 Praha 3,

Komise pro ochranu hub a jejich životního prostředí při ČSVSM
/předseda Svatopluk Šetek/
pošt. příhrádka 106
110 00 Praha 1.

Pozvánky na akce brněnské pobočky ČSVSM vyžádejte si na adr. jejího tajemníka Aloise Vágnera, Hakenova 11, 638 00 Brno-Lesná. Slovenští členové si mohou vyžádat pozvánky na akce slovenské skupiny ČSVSM u ing. Antona Janitora, CSc., Ústav experimentálnej biologie a ekologie SAV, Obráncov mieru č. 3, 885 34 Bratislava.

Redakční sdělení

Nové stanovy naší Společnosti schváleny

V pondělí 28.května 1984 převzali zástupci Čs.vědecké společnosti pro mykologii při ČSAV z rukou předsedy Komise prezidia ČSAV pro organizaci vědeckých společností při ČSAV prof.Ing.Jana Škody,DrSc. nově schválené stanovy, které upravují organizační strukturu naší Společnosti. Naši členové vyjádřili s nimi svůj souhlas na valném shromáždění naší Společnosti, které se konalo dne 13.9.1982 v Českých Budějovicích.

Plné znění stanov bude otištěno v čas.Česká mykologie, jejich důležité části spolu s výkladem přinesou i Mykologické listy v některém ze svých příštích čísel.

Tazatele z řad našich čtenářů upozorňujeme, že roční předplatné Mykologických listů činí Kčs 15.-, zatímco předplatné čas.Česká mykologie činí Kčs 32.-

Výše ročního členského příspěvku v naší Společnosti je Kčs 20.-

Ke kresbě na obálce: klanolístka obecná /Schizophyllum commune Fr.ex Fr./ - Kreslil S.Šebek, 1984.

MYKOLOGICKÉ LISTY č.15 - Informační orgán Čs.vědecké společnosti pro mykologii při ČSAV - vycházejí v nepravidelných lhůtách a rozsahu. Toto číslo sestavil ing.J.Kuthan, k tisku připravil Svatopluk Šebek. - Toto číslo vyšlo dne 30.6.1984.

Příspěvky a veškerou korespondenci zasílejte na adr. Čs.vědecká společnost pro mykologii při ČSAV, pošt.příhrádka 106, 110 00 Praha 1, tel.264405.

O B S A H

Pouzar Z.: Dva velké objevy současné mykologie	1 - 3
Šebek S.: Pečárka Pilátova v Praze	4 - 7
Havelík L.: Nová lokalita <i>Sarcoscypha coccinea</i> ve středních Čechách	7 - 9
Ondřej M.: <i>Fusicladiella melaeana</i> /Fuck./Hughes znovu nalezena	9 - 10
Hampejs J.: Houby rodu <i>Rhytisma</i> na javorech v parcích Mladé Boleslavi	11 - 13
Kubička J.: <i>Inocybe aeruginascens</i> Babos-nový halucinogenní druh vyšších hub	13 - 14
Pouzar Z.: Landkammerovy poznatky o barevných reakcích druhů rodu <i>Agaricus</i> s alfa naftolem	15 - 16
Hejný Sl. - Hejná O.: Nakládání hub do soli po leningradsku	17 - 20
Významné počty našemu členovi/-fk./	20
Zemřel nestor české mykologie/-sš./	21
K úmrtí profesora Jaromíra Dienera/JKN/	21
Jmenování/-sš./	21
Šebek S.: Prameny k dějinám mykologie na našem území..	21 - 24
Celostátní seminář na téma "Mykotoxiny"/-sš./	24 - 25
Seminář "Hodnocení zdravotního stavu rostlin"/-sš./..	2 25
Seminář o hubových chorobách obilnín/C.Paulech/	25
Diskuse o ochraně hub ve Špindlerově Mlýně/R.Fellner/	25 - 26
Výstava "Naše houby ve svém životním prostředí" v Moravském muzeu v Brně /Vl.Antonín/	26 - 27
Upozornění našim čtenářům	27
Redakční sdělení	28